

Permacultuur in het landschap?

Foto: Daniel Theunynck via Flickr

AUTEUR Esmeralda Borgo

Esmeralda Borgo is al jarenlang actief bij de Vlaamse milieu- en boerenbeweging, zowel professioneel als vrijwillig. Met permacultuur combineert ze haar passie voor ecosystemen en duurzame voedselproductie.

In de meeste PDC's leer je hoe je permacultuur kan toepassen in je tuin. Sommige gaan verder en laten je zien hoe je dat kan realiseren in je leven en in al je persoonlijke projecten.

Maar we staan er slechts zelden bij stil dat permacultuurprincipes een mooie leidraad kunnen zijn op een hoger niveau, in onze samenleving, ja, zelfs bij politieke beslissingen.

Een voorbeeld: ons landschap en zijn functies, en het onvermogen van onze overheden om daar op een zinvolle manier mee om te gaan.

Enige historiek

Vele eeuwen geleden leverden onze voorouders soms bovenmenselijke inspanningen om de oppervlakte grasland te vergroten. Ze zetten moeilijk bewerkbare, natte valleigronde om tot weides. Helaas ging dit vaak ten koste van bossen en moerassen. Weides zoals de West-Vlaamse poldergraslanden hadden, dankzij hun komvormige reliëf, wel nog vaak een waterbergende functie voor de natte winters.

In de vorige eeuw deden mechanisatie en kunstmest hun intrede. De productiviteit steeg enorm en maïs verdrong het grasdieet van het vee in grote mate. Boeren zijn hun weides nu liever kwijt dan rijk.

Liefst scheuren ze die tot (rechte) stukken akkerland waarbij water zo snel mogelijk afgevoerd wordt om teelten mogelijk te maken. Wie over beschermd historisch permanent grasland beschikt, is de pineut. Alhoewel ...

Een 'ongelukje' is snel gebeurd

Peter Bossu van SOS Kustpolders is voorvechter van de historische poldergraslanden in West-Vlaanderen en getuigt: "In Lampernisse hebben we destijds klacht ingediend tegen de illegale ophoging van een reliëfrijk grasland met vulmateriaal afkomstig van de afbraak van een fabriek in Poperinge en van wegenwerken in Diksmuide, Poperinge en Houthulst."

Eddy Vanhee zag vanop zijn appartement in Diksmuide een bulldozer aan het werk. Een boer was een poldergrasland aan het ophogen. "In een mum van tijd werd heel dat weiland gedempt, poel en laantjes inclusief." SOS Kustpolders heeft ook hier klacht tegen ingediend. Het gebied moest in zijn oorspronkelijke staat hersteld worden, maar de eigenaar trok naar de Raad van State. Sedertdien is het wachten geblazen. Vanhee: "Hoe kan je dergelijk reliëfrijke grasland herstellen? Eens geploegd, altijd geploegd."

Tijdens de zomer van 2017 zag Judith Postelmans uit Viane, een dorp in de Vlaamse Ardennen, vrachtwagens tientallen keren heen en weer rijden, telkens met een nieuwe lading grond. Ze waren illegaal een beekvallei aan het opvullen. De politie legde de werken stil, maar de aangevoerde grond ligt er nog steeds. Postelmans vreest dat bij hevige neerslag het nabijgelegen dorp onder water zal komen te staan. Dergelijke modderstroom overkwam onlangs het dorpje Gelinden in Limburg. In de zomer van 2018 sloegen daar de eigenaar van een privaat perceel en een aannemer die zijn grondoverschotten kwijt wilde de handen in elkaar. Het overstromingsgevoelige perceel lag plots anderhalve meter hoger. En zo stonden de inwoners recent nog effectief met de voeten in het water.

Denken over functies

Bioboer Renaat Devreese van Klemskerke kadert het probleem: "Om het hoofd boven water te houden, worden boeren meegesleept in steeds meer intensivering. Door laaggelegen natte graslanden om te ploegen en op te hogen, verkrijgt je akkergronden die meer opbrengen. Maar

die gronden zijn daar niet geschikt voor. Je kan ze veel beter inzetten voor veehouderij, om lokale streekeigen rassen zoals het West-Vlaams rood rund te kweken. Lokale overheden en landbouworganisaties zouden dit veel meer moeten promoten. Zo kunnen ze streektoerisme aantrekken en topchefs betrekken, zoals je in Frankrijk vaak ziet. Graslanden worden dan erkend als waterbuffer, maar de boer heeft ook een bron van inkomen."

We vergeten dat we in een eco-SYSTEEM opereren

Hoogleraar biologie Patrick Meire beaamt dat niet alle gebieden geschikt zijn om er akkerland van te maken. "In plaats van te onderzoeken hoe je op een bepaalde plaats op een zinvolle manier voedsel kan produceren, past men gewoon de omgeving aan. Natuurlijke bergingsfuncties worden opgeofferd en dan moeten we investeren in bufferbekkens of extra pompstations." Alleen al de Provincie West-Vlaanderen investeerde sinds 2012 een kleine zeven miljoen euro voor de aanleg van bufferbekkens. Technologie en wetenschap maken veel mogelijk maar maken ons, mensen, overmoedig. Veel ingrepen worden gestuurd vanuit het adagio 'productieverhoging' en 'groei'. We zetten technologie en wetenschap in vanuit de overtuiging dat alles maakbaar is en vergeten dat we in een

eco-SYSTEEM opereren. Terwijl landbouwers denken dat ze goed bezig zijn omdat ze 'waterzieke' gronden gezond maken, komen mensen verderop in het systeem in de problemen, zoals de dorpingen van Gelinden mochten ervaren.

Permacultuur in het landschap

'Observer' is niet voor niets het eerste permacultuurprincipe. Soms bieden de oplossingen van de natuur of (in dit geval eerder) de geschiedenis al veel mogelijkheden om met lokale problemen om te gaan en is het niet nodig om nieuwe elementen te creëren, zoals dure bufferbekkens. 'Zorg voor opbrengst' overstijgt het denken in productieopbrengst, maar kijkt vanuit kosten en baten en meerdere functies dan enkel voedselproductie. Maar voor de ene is de ene functie, bijvoorbeeld voedselproductie, belangrijker dan de andere, zoals biodiversiteit of waterbergend vermogen.

'Verenig daarom eerder dan te scheiden': gedupeerden trekken nu naar de rechtbank en trachten via die weg hun gelijk te krijgen. We moeten af van dat oorlogsmodel, en samenwerken op lokaal niveau (gemeente), vanuit een gedeeld belang: een landschap waarbij we zoveel mogelijk functies onderling laten co-existeren. Wanneer we over wateroverlast spreken, en evengoed over droogte, geraken we verder met 'kleine en trage oplossingen', in dit geval het maximaliseren van het waterbergend vermogen van de landschapselementen in plaats van het water zo snel mogelijk afvoeren en het dan ook kwijt te zijn voor drogere periodes.

Misschien is het wel 'ns tijd om na te denken over een PDC op maat van gemeentebesturen?

De modderstroom in het dorpje Gelinden

Koeien rood ras van Frank Vanclooster